

Atiq Rahimi

Steen van geduld

SANGE SABOER

Vertaald uit het Frans door
Kiki Coumans

DE GEUS – OXFAM NOVIB

DE KAMER IS KLEIN. Rechthoekig. Beklemmend ondanks de lichte, cyaanblauwe muren, en de twee gordijnen met motieven van trekvogels, verstarde in hun vlucht tegen een geel-blauwe hemel. Hier en daar vallen door een paar gaten zonnestrallen op de verschoten strepen van een kelim. Achter in de kamer hangt een ander gordijn. Groen. Zonder motief. Het hangt voor een ruimte die niet meer gebruikt wordt. Of een rommelhok.

De kamer is leeg. Zonder versieringen. Behalve op de muur tussen de twee ramen waar een kleine *kandjar** is opgehangen, en, boven de kandjar, een foto van een man met een snor. Hij zal zo'n dertig jaar zijn. Krullend haar. Een hoekig gezicht, tussen haakjes van netjes geknipte bakkebaarden. Zijn zwarte ogen glinsteren. Ze zijn klein en van elkaar gescheiden door een neus die op de snavel van een arend lijkt. De man lacht niet,

* Oosterse dolk met een lang, licht gebogen lemmet.

maar toch ziet hij eruit alsof hij zijn lachen inhoudt. Het geeft hem een vreemde uitdrukking, alsof hij innerlijk spot met degene die naar hem kijkt. De foto is zwart-wit, ingekleurd met fletse tinten.

Tegenover deze foto, bij een muur, ligt dezelfde man, maar nu ouder, op een rode matras op de grond. Hij heeft een baard. Peper-en-zoutkleurig. Hij is mager geworden. Te mager. Hij heeft alleen nog zijn huid. Bleek. Gerimpeld. Zijn neus lijkt nu nog meer op de snavel van een arend. Hij lacht nog steeds niet. En hij heeft nog steeds die vreemde spottende uitdrukking. Zijn mond staat een beetje open. Zijn ogen, kleiner geworden, liggen diep in hun kassen. Zijn blik is naar het plafond gericht, ergens tussen de rotte zwarte balken. Zijn armen liggen bewegingloos langs zijn lichaam. Onder zijn doorschijnende huid liggen zijn aderen als amechtige wormen verstrengeld met de uitstekende botten van zijn skelet. Aan zijn linkerpols draagt hij een opwindbaar horloge, aan zijn ringvinger een gouden trouwring. In de holte van zijn rechterarm zit een katheter met een kleurloze vloeistof, komende uit een plastic zak die precies boven zijn hoofd aan de muur hangt. De rest van zijn lichaam is bedekt met een lang blauw hemd met borduursels op de kraag en de boorden. Onder een vuil, wit laken liggen zijn benen, als twee stijve staken.

Op zijn borst, boven zijn hart, ligt, meedeinend op het ritme van zijn ademhaling, een hand, die van een vrouw. De vrouw zit naast hem. Met haar opgetrokken benen tegen haar borst gedrukt. Haar hoofd zit tussen

haar knieën geklemd. Haar zwarte, diepzwarte, lange haren liggen over haar afhangende schouders, en volgen de regelmatige beweging van haar arm.

In de andere hand, haar linker, houdt ze een lang zwart bidsnoer. Ze laat de kralen een voor een door haar vingers glijden. Zwijgend. Langzaam. In dezelfde cadans als haar schouders. Of in hetzelfde ritme als de ademhaling van de man. Haar lichaam is in een lange jurk gehuld. Paars. De jurk is bij de boorden en onderaan versierd met onopvallende motiefjes van korenaren en bloemetjes.

Op een fluwelen kussen, binnen handbereik, ligt een boek geopend bij het schutblad, de Koran.

Een klein meisje huilt. Ze is niet in de kamer. Misschien is ze in de naastgelegen kamer. Of in de gang.

Het hoofd van de vrouw beweegt. Vermoeid. Het komt tussen de knieën tevoorschijn.

Het is een mooie vrouw. Ze heeft alleen in haar linkerooghoek een klein littekentje, dat de hoek van het ooglid een beetje samentrekt en een vreemde ongerustheid in haar blik legt. Haar volle lippen, droog en vaal, prevelen langzaam en zacht steeds hetzelfde woord van een gebed.

Een tweede meisje huilt. Ze lijkt dichterbij te zijn dan het andere, achter de deur waarschijnlijk.

De vrouw haalt de hand van de borst van de man. Ze staat op en verlaat de kamer. Haar afwezigheid verandert niets. De man beweegt nog steeds niet. Hij blijft langzaam en stil ademhalen.

Het geluid van de stappen van de vrouw doet de kinderen zwijgen. Ze blijft een tijdje bij ze, totdat het huis en de wereld in hun slaap oplossen tot schaduwen. Daarna komt ze weer terug. Met in de ene hand een wit flesje, in de andere het zwarte bidsnoer. Ze gaat naast de man zitten, opent het flesje, buigt zich over hem heen, laat twee druppels oogwater in het rechteroog vallen en twee druppels in het linkeroog. Zonder haar bidsnoer los te laten. Zonder te stoppen met bidden.

De zonnestralen, die door de gaten in de geel-blauwe hemel van het gordijn vallen, strelen de rug van de vrouw en haar schouders, die nog steeds regelmatig heen en weer bewegen, in hetzelfde ritme als de kralen van het bidsnoer tussen haar vingers.

Ergens ver weg in de stad ontploft een bom. Het geweld verwoest misschien een paar huizen, een paar dromen. Er volgt een tegenaanval. De weerwoorden verscheuren de loodzware stilte van het middaguur, doen de ruiten trillen, maar wekken de kinderen niet. Voor even – slechts twee kralen van het bidsnoer – houden ze de schouders van de vrouw stil. Ze stopt het flesje met oogdruppels in haar zak. ‘Al-Qahhâr’, prevelt ze. ‘Al-Qahhâr’, herhaalt ze. Ze herhaalt het bij iedere ademhaling van de man. En bij ieder woord laat ze een kraal van het bidsnoer tussen haar vingers door glijden.

Ze is bijna aan het einde van het bidsnoer. Negenennegentig kralen. Negenennegentig keer ‘Al-Qahhâr’.

Ze richt zich op om haar plaats op de matras weer in te nemen, naast het hoofd van de man, en legt haar rechterhand weer op zijn borst. Ze gaat het bidsnoer opnieuw rond.

Als ze weer bij het negenennegentigste ‘Al-Qahhâr’ is, verlaat haar hand de borst van de man en verplaatst zich naar de nek. Haar vingers verdwijnen eerst in de dikke baard en blijven er een of twee ademtochten. Dan komen ze weer tevoorschijn, ze reiken naar de lippen, strelen de neus, de ogen, het voorhoofd en verdwijnen opnieuw in het vuile, dikke haar. ‘Voel je mijn hand?’ Gebroken staat ze over hem heen gebogen en kijkt hem in de ogen. Geen teken van leven. Ze houdt haar oor bij zijn lippen. Geen geluid. Hij ziet er nog steeds verwilderd uit: de mond een beetje open, een wezenloze blik in de richting van de donkere balken aan het plafond.

Ze bukt zich nogmaals en fluistert: ‘In naam van Allah, geef me een teken om te laten weten dat je mijn hand voelt, dat je leeft, dat je weer bij mij, bij ons terugkomt! Eén teken maar, een klein teken om me kracht en vertrouwen te geven.’ Haar lippen trillen. Ze smeken: ‘Eén woord maar ...’, bewegen naar het oor van de man, raken het even aan. ‘Ik hoop in ieder geval dat je me hoort.’ Haar hoofd legt zich op het kussen.

‘Ze zeiden dat je na twee weken weer zou kunnen bewegen, tekenen zou kunnen geven ... En nu is het al de derde week ... of bijna. Nog steeds niets!’ Ze draait zich op haar rug. Haar blik dwaalt af naar waar de blik van de man verdwaald is, ergens tussen de rotte, zwarte balken.

‘Al-Qahhâr, Al-Qahhâr, Al-Qahhâr ...’

De vrouw richt zich langzaam op. Staart vertwijfeld naar de man. Ze legt haar hand opnieuw op zijn borst. ‘Als je kunt ademen, kun je je adem ook inhouden, toch? Hou je adem eens in!’ Terwijl ze zijn haren achter zijn nek legt, dringt ze aan: ‘Hou hem eens één keer in!’ en brengt haar oor opnieuw bij zijn mond. Ze luistert naar hem. Ze hoort hem. Hij ademt.

Verslagen mompelt ze: ‘Ik kan niet meer.’

Na een geërgerde zucht staat ze plotseling op en herhaalt met luidere stem: ‘Ik kan niet meer ...’ Afgemat. ‘Van ’s morgens tot ’s avonds aan één stuk door de namen van God opzeggen, ik kan het niet meer!’ Ze doet een paar stappen in de richting van de foto, kijkt er niet naar. ‘Nu al zestien dagen ...’, ze aarzelt, ‘nee ...’, telt op haar onzekere vingers.

Verward draait ze zich om en keert terug naar haar plaats om een blik op de openliggende bladzijden van de Koran te werpen. Ze kijkt het na. ‘Zestien dagen ... vandaag moet ik de zestiende naam van God opzeggen. Al-Qahhâr, de Heerser. Ja, dat is het, de zestiende naam ...’ Peinzend. ‘Zestien dagen!’ Ze doet een stap naar achteren. ‘Zestien dagen leef ik in het ritme van jouw adem.’ Agressief. ‘Zestien dagen adem ik met jou.’ Ze kijkt naar de man. ‘Ik adem net zoals jij, kijk!’ Ze ademt diep in en uit, zo hard dat het pijn doet. In hetzelfde ritme als hij. ‘Zelfs als mijn hand niet op je borst ligt, kan ik ademen zoals jij.’ Ze buigt zich naar hem toe. ‘En zelfs als ik niet naast je zit, adem ik in hetzelfde ritme als jij.’ Ze deinst terug. ‘Hoor je me?’

Ze roept een paar keer: ‘Al-Qahhâr’, en begint weer bij het begin van het bidsnoer. Steeds in hetzelfde ritme. Ze loopt de kamer uit. Haar ‘Al-Qahhâr, Al-Qahhâr ...’ klinkt steeds verder weg in de gang en elders ...

‘Al-Qahhâr ...’ verwijdert zich.

‘Al-Qahhâr ...’ wordt zwakker.

‘Al ...’ nauwelijks hoorbaar.

Verdwijnt.

Een paar ogenblikken gaan in stilte voorbij. Dan weerklinkt het ‘Al-Qahhâr’ weer tegen het raam, in de gang, achter de deur. De vrouw komt weer binnen en blijft vlak bij de man staan. Rechtop. Haar linkerhand gaat nog steeds de kralen van het zwarte bidsnoer langs. ‘Ik weet dat je drieëndertig keer hebt geademd toen ik weg was.’ Ze hurkt neer. ‘En zelfs nu, op dit moment, terwijl ik tegen je praat, kan ik je ademtichten tellen.’ Ze tilt het bidsnoer op om het in het vage gezichtsveld van de man te houden. ‘Kijk maar, sinds ik terug ben, heb je zeven keer geademd.’ Ze gaat op de kelim zitten en vervolgt: ‘Ik verdeel mijn dagen niet meer in uren, de uren niet meer in minuten, en de minuten niet meer in seconden ... Een dag staat voor mij gelijk aan negenen-negentig keer mijn bidsnoer rondgaan!’ Ze kijkt naar het horloge dat om de knokige pols van de man zit. ‘Ik kan je zelfs vertellen dat ik het bidsnoer nog vijf keer rond zal gaan voordat de moellah zijn oproep tot het gebed van twaalf uur zal doen en de Hadith gaat vertellen.’ Er gaat een tijdje voorbij. Ze telt. ‘Bij de twintigste keer zal de waterdrager bij de burens aankloppen. Zoals altijd zal de oude buurvrouw met haar hese hoest naar buiten komen om open te doen. Bij de dertigste keer

zal een jongen op zijn fiets de straat oversteken onder het fluiten van het deuntje “Laïli, Laïli, Laïli djân, djân, djân, je hebt mijn hart gebroken ...” voor de dochter van de burens ...’ Ze lacht. Een droevige lach. ‘En als ik bij de tweeënzeventigste ronde ben, zal die achterlijke moellah je komen bezoeken, en hij zal mij zoals altijd verwijten maken, omdat ik, zo zal hij zeggen, niet goed voor je heb gezorgd, de instructies niet heb opgevolgd, niet genoeg heb gebeden ... Anders was je wel beter geworden!’ Ze legt haar hand op de arm van de man. ‘Maar jij bent mijn getuige. Jij weet dat ik alleen maar voor jou leef, bij jou, met jouw adem!’ Ze valt uit: ‘Het is zo gemakkelijk om te zeggen dat je een van de negenennegentig namen van God negenennegentig keer per dag moet opzeggen ... En dat negenennegentig dagen achter elkaar! Maar die achterlijke moellah weet niet hoe het is om alleen te zijn met een man die ...’, ze kan het woord niet vinden, of durft het niet uit te spreken, ‘... helemaal alleen te zijn met twee kleine dochtertjes!’ moppert ze zachtjes.

Een lange stilte. Bijna vijf keer het bidsnoer rond. En al die tijd blijft de vrouw met gesloten ogen tegen de muur geleund staan. De oproep voor het gebed van twaalf uur haalt haar uit haar apathie. Ze pakt het kleedje, vouwt het uit, legt het op de grond. En begint haar gebed.

Als het gebed klaar is, blijft ze op het kleedje zitten om naar de moellah te luisteren die de Hadith over die dag van de week vertelt: ‘... En vandaag is een dag van bloed, want het was op een dinsdag dat Eva voor het eerst bedorven bloed verloor, dat een van de zonen van

Adam zijn broer doodde, dat Gregorius, Zacharias en Yahya – vrede zij met hen – werden gedood, evenals de tovenaars van Farao, Asiyah Bint Muzahim, de vrouw van Farao, en de vaars van de kinderen van Israël ...’

Ze kijkt langzaam om zich heen. De kamer. Haar man. Het lichaam in de leegte. Het lege lichaam.

Er komt onrust in haar blik. Ze staat op, vouwt het kledje weer op, legt het terug in de hoek van de kamer en gaat weg.

Even later komt ze weer terug om het niveau van het serum in de infuuszak te controleren. Er zit niet veel meer in. Ze kijkt strak naar de druppelaar, meet de tussenpozen tussen de druppels. Ze zijn kort, korter dan de tussenpozen in de ademhaling van de man. Ze stelt de snelheid bij, wacht twee druppels en trekt zich dan met een vastberaden gezicht terug: ‘Ik ga serum kopen bij de apotheek.’ Maar voordat ze de deur uit gaat, aarzelen haar benen, en haar stem brengt een klacht voort: ‘Ik hoop dat ze het hebben kunnen inkopen ...’ Ze gaat de kamer uit. Men hoort hoe ze de kinderen wakker maakt, ‘Kom, we gaan naar buiten’, en weggaat, gevolgd door kleine pasjes, rennend door de gang, over de binnenplaats ...

Na drie rondes van het bidsnoer, tweehonderdzevenennegentig ademtochten, zijn ze weer terug.

De vrouw neemt de kinderen mee naar het naastgelegen vertrek. ‘Mama, ik heb honger’, huilt de een. ‘Waarom heb je geen bananen gekocht?’ klaagt de ander. ‘Ik zal jullie wat brood geven’, zegt de moeder troostend.